

Valimised ja kool: põhimõtted, kuidas tagada haridusasutuse neutraalsus valimiste ajal

Haridusasutustele mõeldud valimiste hea tava hõlmab põhimõtteid, kuidas saab koolis valimistest rääkida ausalt ja vabalt, kuid poliitiliselt erapooletuks jäädes. Dokumendi põhifookuses on haridusasutused, kuid soovitame nendest põhimõtetest lähtuda ka noorsootööasutustel ja noorteühendustel, kes valimiste eel sarnaseid tegevusi ellu viivad.

Kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel saavad hääletada noored alates 16. eluaastast ja kandideerida alates 18. eluaastast. Riigikogu ja Euroopa Parlamendi valimistel on hääletamisõigus noortel alates 18. eluaastast ja kandideerimisõigus alates 21. eluaastast. Õpilaste hulgas on arvestatav hulk noori, kes saavad valimistel osaleda. Seetõttu on ka poliitikutel huvi külastada koole, et noortele erakondade valimisprogramme tutvustada.

Kooli soov tuua valimised noortele lähemale ja selgitada riigi toimimise põhimõtteid on väga teretulnud. Valimiste eel võib koolitundides õpilastega arutada, mida tähendavad erinevad valimised ning millised on kohaliku omavalitsuse volikogu, Riigikogu või Euroopa Parlamendi ülesanded. Kool saab kutsuda valimisealisi õpilasi üles kasutama oma hääleõigust ning kujundama seeläbi oma kodukoha, riigi ja Euroopa Liidu tulevikku.

Õpilased on oma valikutes vabad: igaühel on õigus otsustada, kas ja kelle poolt ta hääletab.

Kool olgu poliitiliselt neutraalne

Kool on õppe- ja kasvatustöoks mõeldud ning poliitiliselt neutraalne keskkond. Haridusasutused peavad hoiduma mistahes tegevusest, mis võib õppetöö ja kasvatustegevuse neutraalsuse kahtluse alla seada.

Õpilastele erinevate maailmavaadete tutvustamine ning noortega nende endi ettepanekute ja seisukohtade üle arutamine on iseenesest positiivne ja tunnustust vääriv, kui seejuures järgitakse neutraalsuse põhimõtet ([Õiguskantsler 2015](#)).

Erapooletuse põhimõttega sobib kokku poliitiku osalemine koolitunnis, kus ta tutvustab oma tööd poliitikuna. Seda juhul, kui külastus ei lange ajaliselt kokku valimiskampaaniaga. Valimiste eel tuleb põhikoolides, gümnaasiumides ja kutseõppeasutustes lähtuda valimisteemade käsitlemisel heast maitsest ja tervest mõistusest (vt [Hea valimistava](#)).

Neutraalsuse põhimõttega on kooskõlas õpilastele kõiki erakondi võrdselt käsitleva tutvustusürituse korraldamine ([Õiguskantsler 2015](#)). Nii on sobilik korraldada koolis valimiste eel üritusi, kus õpilastele tutvustatakse kõiki erakondi, valimisliite ja üksikkandidaate, nende poliitilisi eesmärke ja valimislubadusi. Seda tuleb teha tasakaalustatult, andes kõigile poliitilistele jõududele oma vaadete tutvustamiseks sarnased võimalused näiteks väitluse, diskussiooni vms kujul.

Arusaamatuste vältimiseks ja poliitiliselt erapooletu keskkonna kaitseks soovitame koolijuhtidel selgelt määratleda põhimõtted selle kohta, mis on valimiste ajal koolis lubatud ja mis lubamatu, võttes aluseks

ka siin esitatud soovitusel. Põhimõtted võiks rääkida läbi kooliperega laiemalt.. Need tuleb teha kõigile teatavaks ja kättesaadavaks (nt kooli kodulehel).

Põhimõtete väljatöötamisel peab arvestama, et koolis toimuva eest vastutab koolijuht. Koolijuht vastutab oma tegevusega tööandja ees, kelleks on munitsipaalkooli puhul kohalik omavalitsus ja riigikooli puhul Haridus- ja Teadusministeerium.

Valimisreklaam ja valimistega seotud teavitustöö koolides

Haridusasutuses ei tohi toimuda poliitilist reklaami, näiteks kampaaniamaterjalide jagamist, erakonda liikmete värbamist, allkirjade kogumist vms. Need põhimõtted kehtivad kogu kooliperele, sh juhtkonnale, õpetajatele, teistele kooli töötajatele ja õpilastele ning lapsevanematele. Sama põhimõtte kehtib ka **kooli ametlikes e-kirjalistides, õppeinfosüsteemis** (Stuudium, eKool, Tahvel), sotsiaalmeedia ja muudes sarnastes kanalites.

Kool vastutab õpilaste ja õpetajate vaimselt ning füüsiliselt turvalise õppekeskkonna eest, sh ka selle poliitilise erapooletuse eest. Seetõttu võib kool seada tingimusi ka koolis valimisagitatsiooni tegemisele, sealhulgas reklaamtoodete jagamisele. Koolijuht ja töötajad saavad vajadusel piirata kooli ja selle territooriumile sisenevate inimeste ringi.

Koolil on lubatud anda ruume ja territooriumi kasutada (valimisteemaliste) reklaamürituste korraldamiseks, kui üritused toimuvad õppetööst vabal ajal ja kui õpilastel ei teki survet neist osa võtta.

Poliitikute külaskäigud koolidesse

Üldiselt võib kool kutsuda poliitikuid õppe- ja kasvatustöö raames õppetundidesse oma tööst rääkima, kui tegemist on sisulise panusega õppetöösse vastavalt õppekavale.

Kool võib enne valimisi korraldada mitme poliitilise jõu esindatuse ja vabatahtliku osalusega informatiivseid arutelusid, üritusi, infostende jmt eeldusel, et:

- kool teeb kõik endast oleneva, et tagada selliste ürituste, stendide jms aktiivne tasakaalustatus – asjakohaste poliitiliste jõudude võrdväärne esindatus ja ürituste tasakaalustatud modereerimine;
- üritus ei tohi toimuda õppetöö arvelt. Koolil on soovi korral õigus koolipäev ümber korraldada, et kõik soovijad saaksid üritusest osa võtta. Koolipäeva ümberkorraldamine ei tohi luua olukorda, kus õpilasi survestataks üritusest osa võtma;
- kool teavitab seal toimuvatest ja valimistega seotud üritustest kõiki koolipere liikmeid, sh lapsevanemaid ning avaldab ürituste kohta informatsiooni kooli kodulehel;
- valimisteemalisele üritusele kutsutud kandidaatidele meenutatakse, et koolis ei tohi uusi liikmeid värvata ega valimismeeneid jagada. Plakatitele tuleb eelistada erakonna seisukohti sisuliselt tutvustavaid teavitusi;
- kui koolijuht kahtleb, kas üritus või materjal sobib kooli, tuleb tal langetada otsus, mis toetab kooli poliitilist erapooletust. Kool peab vältima tegevust, mis võib selle kahtluse alla seada.

Kui koolikeskkonnas valimiste ajal tegevusi korraldada, peaksid tegevuste fookuses olema noorte huvid. Debatid jm tegevused võiksid keskenduda sellele, millised on erakondade ja nende esindajate lubadused ja seisukohad, mis puudutavad enim noori ja nende jaoks olulisi teemasid. Selleks, et noorte huvid oleksid esindatud, on oluline noori debattide jm tegevuste sisulisse planeerimisse kaasata. Muuhulgas näiteks viia läbi noorte hulgas sisendkorje, millest nad kõige rohkem debati käigus kuulda tahavad.

Koolil tuleb teha kõik endast olenev, et valimisteemalistel üritustel saaksid oma vaateid esindada kõikide valimisliitude ja erakondade kohalike nimekirjade esindajad. Kui tasakaalustatud üritust ei saa korraldada, tuleb see ära jätta. Valimisüritusele kutsutud eri maailmavaadete esindajate seas on soovitatav eelistada neid, kes ei õpi ega tööta selles koolis.

Koolipere kohustused ja vastutus valimiste ajal

Koolijuht või kooli töötaja ei tohi oma ametipositsiooni iseenda või kellegi teise valimiskampaania jaoks ära kasutada. Ta peab eristama oma rolle koolitöötaja ja kandidaadi või aktivistina.

- Kui direktor kandideerib valimistel, peab ta sellest teavitama kooli pidajat.
- Kui õpetaja või muu kooli töötaja kandideerib valimistel, peab ta teavitama koolijuhti. Eesmärk on vähendada võimalust rollikonfliktiks ja huvide konflikti ohtu.
- Kui õpilane kandideerib valimistel, ei tohi ta ära kasutada õpilase positsiooni oma poliitiliste vaadete aktiivseks propageerimiseks kaasõpilaste seas (näiteks vahetunnis valimistoodete jagamiseks jne). Samuti ei tohi ta teha koolis valimiskampaaniat kellegi teise huvides. Õpilastele kehtivad samad reeglid nagu koolitöötajatele – tuleb eristada oma rolle õpilasena ja kandidaadi või aktivistina.
- Õpilasesindusel ja selle liikmel tuleb tagada õpilasesinduse tegevuse poliitiline neutraalsus, st õpilasesinduse liige ei tohi kasutada oma rolli ega enda kasutusse antud ressursse ära enda ega kellegi teise valimiskampaania hüvanguks.

Keda teavitada ebakohasest käitumisest koolis valimiskampaania ajal?

- Ebakohasest valimiskampaaniast tuleb esmalt teavitada koolijuhti.
- Kui eelnevast ei ole abi, siis tuleb pöörduda kooli pidaja – munitsipaalkoolis omavalitsuse, riigikoolis Haridus- ja Teadusministeeriumi – poole.
- Teavituse võib edastada ka valimiste valvuritele valimistava@heakodanik.ee, mida haldab Vabauhenduste Liit.
- Täiendav info on leitav [Valimiste meelespeast](#).